

Odbory nesmí hrát Černého Petra

Ve středu 31. října se konala diskuse na téma budoucnosti odborů a budoucnosti české společnosti. Pořádala ji Masarykova demokratická akademie a zúčastnilo se jí na 25 lidí převážně z řad odborů, ale i zástupci občanských iniciativ.

Úvodní příspěvek přednesl profesor Dörre z Německa. Podle něj nastává od 90.tých let celoevropský úpadek odborů, a to jak početně, tak mocensky. Určitou výjimku představují skandinávské země, kde jsou odbory standardně zapojeny do sociálního systému. Ale pro největší evropskou ekonomiku, Německo, stejně jako pro většinu dalších zemí, byl tento proces ústupu odborů citelný. Odbory ve východní Evropě pak profesor Dörre charakterizoval jako bezzubého tygra. Velké, ale neškodné. Důvody tohoto úpadku shrnul ve třech bodech.

Tím prvním jsou strukturální změny v ekonomice, kdy i v tradičních lokalitách ustupuje těžký průmysl a firmy přesouvají své továrny do jiných zemí. Dochází tak k odlivu odvětví, ve kterých bývají odbory tradičně silné – hornictví, chemický průmysl, strojírenství. Druhým důvodem jsou politické reformy. V zájmu tzv. flexibility dochází k rozmělnění ochrany zaměstnanců a posílení zvláště zaměstnavatelů. V Německu prosadila levicová vláda SPD tzv. agendu HARZ 4, která výrazně zhoršila postavení jedince na trhu práce. Lidé byli nuceni přijímat hůře placené místa, zastavil se růst mezd, odbory byly oslabeny při kolektivním vyjednávání. Třetím důvodem, který můžeme velmi dobře pozorovat i ve státní správě u nás v ČR, je tzv. prekarizace práce. Jedná se o nahrazování standardních pracovních smluv na dobu neurčitou jinými formami smluv - na dobu určitou, DPČ nebo DPP či rovnou přechodem na tzv. Švarc systém. Lidé s prekérními smlouvami mohou být snadno propuštěni a tak je ani nenapadne vstupovat do odborů a bránit svoje práva, ať už je to v Německu, ve Španělsku nebo u nás.

V druhé části svého příspěvku profesor Dörre rozebíral, jak situaci odborů změnila celosvětová ekonomická krize posledních let. V Německu se dokonce sama vláda obrátila na odbory s žádostí o pomoc při zvládnutí krize, zejména možné rostoucí nezaměstnanosti. Krize vytvořila pro odbory příležitost a jejich prestiž mezi veřejností vrostla, protože jsou vnímány jako ochránci dosavadních sociálních jistot. V Německu odbory nově volají po zavedení minimální mzdy, která v zemi neexistuje a s tímto požadavkem souhlasí na 75% obyvatel. Odbory také mají velkou podporu veřejnosti ve svém boji proti agenturnímu zaměstnávání, které zejména v automobilovém průmyslu narostlo do obalných rozměrů. Podle Dörreho ale odbory nevyužily historickou šanci uchopit krizi politicky a poukázat na její pravé důvody – kasinový kapitalismus a absolutní morální hazard velkých bank a nadnárodních korporací, kterým vlády v počátku krize sanovaly ztráty ze státních peněz, čímž se jednotlivé země zadlužily, což je dnes používáno jako záminka pro osekávání sociálního státu a státní správy.

Profesor Dörre také připomněl, že mnohdy si odbory samy trochu nabíhají na vidle. Například v Německu často vyzývají odbory své partnery z jiných zemí, aby je podpořili v boji proti velkým firmám, které vyhrožují rušením pracovních míst a odchodem do zahraničí, pokud zaměstnanci nepřistoupí na pokles mezd a podobně. Odboráři z jiných zemí, Španělska, Itálie či Balkánu, jsou ale často rádi, pokud slyší o možnosti přesunu výroby k nim a své německé kolegy nepodpoří. „Ohrožuje to solidaritu v Evropě,“ shrnul Dörre. „Hrajeme takovou zvláštní hru, něco jako Černého Petra. Není dost práce pro všechny, tak se přetahujeme, komu ten Černý Petr nezaměstnanosti zůstane. Vydělávají na tom ale jen nadnárodní koncerny, odboráři vždy trápí. Proto odbory nesmí dobrovolně hrát Černého Petra!“ uzavřel Dörre svůj referát.

Pokud totiž k přestěhování výroby dojde, firmě se takový krok musí vyplatit, takže místo německých platů nabídne místním mizivé peníze a nevýhodné podmínky (řetězení smluv na dobu určitou, práci přes agentury) a spoléhá se, že v regionech s velkou nezaměstnaností budou lidé ochotni na nedůstojné podmínky přistoupit. Založení odborové organizace na takovém pracovišti je pak skoro nemožné a odborům v dané zemi to přináší více starostí, než výhod.

Na příspěvek profesora Dörreho stručně navázal Richard Falbr, europoslanec a bývalý předseda ČMKOS, který připomněl, že 70% nových pracovních míst vzniká ve službách a že prekarizace práce či agenturní zaměstnávání se nadále beztestně rozmáhá, takže v tomto kontextu před sebou odbory nemají vůbec lehké časy.

Další z hlavních řečníků, předseda odborového svazu KOVO Josef Středula, situaci odborů zas tak černě nevidí. „V roce 2011 vstoupilo do odborů 12 500 nových lidí. Takže zas tak špatnou pověst asi nemáme,“ konstatoval a pak dodal, že zaměstnanci vidí, že tam, kde odbory fungují, se díky nim mají lépe. „V průmyslových podnicích v ČR, kde působí odbory, je průměrná mzda až o 4 000 korun vyšší,“ upřesnil. V Německu pak mají odbory velký náskok zejména v práci s mládeží. Německá obdoba svazu KOVO, IG Metall, získává členy již mezi uční, kterým vyjednává lepší odměny za praxe a brigády. Mladí lidé tak do odborů vstupují v houfném počtu. To je podle Středuly velká inspirace i pro ČR.

Posledním panelistou byl doktor Vilém Novotný, místopředseda odborové organizace na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Jejich základní odborová organizace byla znovuzaložena v roce 2009 a je složená převážně z mladých vědeckých pracovníků. Novotný ve svém příspěvku mluvil o konkrétních úpravách zákonů a předpisů, které by jim na základě jejich zkušeností umožnily činnosti odborové organizace zlepšit. Vadí jim například neřešená problematika tzv. černých pasažérů, protože vysoké školy nemají, na rozdíl od státní správy, FKSP. „Zákon by měl stanovit, aby odbory dostávaly automaticky příspěvky od všech zaměstnanců“, formuloval Novotný zajímavý požadavek. Také je podle něj potřeba zpřesnit možnosti působení odborů na pracovišti, protože dnes není často jasné, jaké mají pravomoci. Jejich ZOO na to narazila při snaze propagovat demonstraci odborů mezi všemi zaměstnanci na intranetu. Vedení školy to s poukazem na zákaz politické reklamy na VŠ odmítlo a žádný předpis přesně neupravuje, za jakých okolností má či nemá ZOO nárok na propagaci svých témat kanály zaměstnavatele.

Dále je podle Novotného potřeba přerámovat (dát nový význam) třem hlavním věcem. Boj odborů za zájmy zaměstnanců musí být chápán jako boj za zachování demokratických práv a životní úroveň, zatímco dnes bývá často v médiích prezentován jako sobecké vydírání vedoucí k většímu zadlužování budoucích generací. Demonstrace nejsou srazy líných uřvaných odborářů během nákupů v Praze, ale vyjádření společenské solidarity a svobodného názoru lidí. A problémy současné doby, korupce, vznik ghett, selhávání státní správy, nejsou nějaké tajemná zla z neznáma, ani následek špatné morálky současných politiků, ale přímý důsledek neoliberalismu a asociálních pravicových reforem posledních vlád (bohužel včetně řady kroků z dob vlády ČSSD). Takovéto významy musí odboráři při diskusích na svých pracovištích, na veřejnosti nebo v médiích zdůrazňovat.

V následné otevřené diskusi vystoupil např. pan Barták z Vysokoškolského odborového svazu. Připomněl, že odbory dnes brání zbytky sociálního státu proti neoliberalismu, čímž v podstatě bojují za zachování demokracie v její dnešní formě. Pracovní podmínky, ústřední téma odborů, jsou součástí životních podmínek, které nikdo organizovaně nebrání a lidé se tak logicky obrací na odbory a tlačí je do politické role ochránce svých práv nejen na pracovišti, ale celospolečensky. Následovala řada dalších zajímavých příspěvků a otevření několika zajímavých témat, ale na ně už nám zde nezbývá místo.

Celá diskuse trvala 4 hodiny a přinesla řadu zajímavých podnětů, které jsme nadále diskutovali v platformě Mladých odborářů OS SOO. Rovněž plánujeme navázat spolupráci s mladými odboráři z Vysokoškolského odborového svazu, protože na ně i na nás, jako na mladé zaměstnance veřejné sféry, dopadají podobné problémy a potýkáme se se stejnými tématy. Podobné diskuse, kde se od celkové analýzy vývoje společnosti a proměny role odborů ve společnosti dochází k praktickým návrhům, co a jak by měly odbory na základní úrovni dělat a požadovat, jsou nesmírně cenné a měli by je nejen mladí odboráři navštěvovat a tříbit na nich své názory...

Roman Petrenko
Mladí odboráři OS SOO